

De Theecomparitie opgericht binnen Franeker 1785

Door Mr. P. C. J. A. BOELES

In 1928 liet de bejaarde Mej. A. van Driel te Amersfoort aan het Friesch Museum eenige paperassen uit de oude doos bezorgen, als geschenk voor de bibliotheek van het Friesch Genootschap. De stukken hebben betrekking op, althans meeren-deels, in de 18e eeuw te Franeker wonende leden van de familie's Vriemoet en Vriemoet Drabbe. Lijkkelachten o. a. over het gansch schielijk en smartelijk afsterven van den wijdberoemden Emo Lucius Vriemoet (1760), den bekenden Franeker hoogleer-aar. Een gezang op het afsterven van den godzaligen heer Barend Vriemoet te Franeker in 1740 door Joh. Kalkoen, aan-vangende:

Zoo rust gy Zalig na benaauwdheid in den Schoot
Van uw zielsbruidegom, Geachte vriend en Vader.

De tot nu toe genoemde stukken zijn op zichzelf duidelijk. De „oude doos” van Mej. van Driel, wier moeder Drabbe heette, leverde echter ook een geschreven akte op die nadere toelichting eischt en zeker ook verdient. Het stuk luidt:

GELIJKHEID VRIJHEID

De Sondags Theecomparitie opgericht binnen Franeker in den jare 1785. Allen den genen, welke dezen zullen zien ofte horen lezen Heil en Broederschap!

Alzoo Pieter Adama J[uris] U[triusque]: Dr. en Advocaat voor den Hove van Justitie in het voormalige gewest Friesland zich aan ons heeft geadresseerd, verzoekende om geallegerde redenen, om als Lid der voorsch.: Theecomparitie honorabel te worden g e d i m i t t e e r d. Zo is het dat wij na examinatie der redenen door hem P. A. bijgebragt en de gegrondheid van deselve penetrerende, tevens in consideratie genomen hebbende, dat voornoemde P. A. zich gedurende zijn lidmaatschap in Voorsch. Comparitie ten allen tijde conform de heilsame bedoelingen van Deselve heeft gecompoteerd, na rijpe deliberatien hebben goedgevonden en verstaan het verzoek van hem P. A. niet alleen gratieuslijk te accorderen, maar dat deze teffens zal strekken ten geblijke, dat gemelde comparitie ten uitersten voldaan is over het gedrag van hem Pieter Adama gedurende zijn lidmaatschap gehouden en alzo gene swarigheid maakt, denzelven a n a l l e T h e e c o m p a r i t i e n welke binnen deze Republiek en elders mogen exteren, instentelijk te recommanderen en zal deze ten decharge van gemelden P. A. en om hem te strekken naar behoren, worden afgegeven.

Aldus gegeven onder ons groot Sigille sampt Praesi. . . . Secretari subscriptien ad causas etc. Actum in onze gewone Theecomparitie gehouden binnen Franeker den 26 December 1798, het Vierde Jaar der Bataafsche Vrijheid.

I. Vriemoet Drabbe Vt.
T. ord^{tie} van deselve
S. Wijbenga.

Links beneden, bij wijze van zegel, de afdruk van de keerzijde van een Nederlandsch drie-guldenstuk, geslagen te Utrecht, als afgebeeld bij Verkade, Muntboek pl. 111 no. 1.

Het gebruiken van een geldstuk geschiedde niet bij gebreke van een eigen stempel. Men had zelfs een bijzonder aardig kopeken cachet, dat, voor zoover thans bekend, oorspronkelijk van opvatting kan heeten. Met de beschreven stukken werd het eigendom van het Fr. Genootschap. In het in doorsnede 3.4 cM. breede vlak is keurig en vrij diep uitgesneden de voorstelling van een t h e e p o t, daarboven in een halve boog: d e s e b e s c h e r m e n w i j e n e r o n d e r h e t j a a r 1 7 8 5.

Wat was nu de aard van deze Theecomparitie, die reeds 13 jaren bestond toen voor het lid Pieter Adama zulk een deftige ontslagbrief werd opgemaakt, die merkwaardigerwijs te voorschijn komt uit de papieren van den voorzitter. De recommandatie aan alle theecomparitiën, welke binnen de Bataafsche republiek en elders mochten bestaan, doet vermoeden, dat soortgelijke clubs destijds alom in den lande bekend waren. Dit zal ook wel het geval geweest zijn, al is de naam „theecomparitie” ons tot dusverre slechts uit het hier afgedrukte stuk bekend geworden.

Het oprichtingsjaar 1785 wijst er immers al aanstonds op, dat wij met een club van Franeker patriotten te doen hebben,

die bij een onschuldig kopje thee gretig de couranten en tijdschriften lazen, die de regeeringsdaden aan scherpe kritiek onderwierpen en toetsten aan de leer der volkssouvereiniteit. Het politiek bewustzijn der menigte begon te ontwaken, het verzet tegen de regenten te groeien. Het broeide en giste destijds in het vaderland. Het woord „onvrijheid” had toen geen hollen klank in Friesland!

In het eind van 1785 en het begin van het volgende jaar werden in Nederland alom vaderlandsche societeiten, burgerverenigingen, de z.g. „fraterniteiten” opgericht. Scholen der vrijheid, zooals het heette, waar lieden van allerlei stand gelegenheid kregen kennis te maken met de grondbeginselen der Democraten ¹⁾.

In geen Friesche stad vonden de democratische beginselen meer aanhang dan te Franeker en nog heden gewagen de algemeene werken over de vaderlandsche geschiedenis van den rol die Franeker destijds speelde. Daar werd o. a. in 1786 een „fraterniteit” opgericht, die zekere vermaardheid kreeg toen curatoren der Franeker universiteit er bij de Friesche Staten over klaagden, dat zelfs hoogleeraren er lid van waren; Prof. Valckenaer, de bekende patriot, zelfs president.

Toen, in Mei 1787, de Staten, met een Aristocratische meerderheid, de professoren in het ongelijk stelden, waren deze, een viertal, zoo ontstemd, dat zij hun ambt neerlegden. Hun voorbeeld werd den 21 Mei nagevolgd door 24 Franeker studenten, die zich lieten schrappen als Cives Academici en verklaarden ten hoogste bezwaard te zijn door het verbod om voortaan eenig lidmaatschap in eenig Exercitiegenootschap of in eenige andere societeit, de minste zoogenaamde relatie tot de zweevende geschillen in het Vaderland hebbende, te houden of te continueren” ²⁾.

Onder deze studenten treffen wij ook den jurist J. Vriemoet Drabbe, die in 1798, als voorzitter der Theecomparatie, den ontslagbrief van Adama zoude onderteekenen.

Het vermoeden, dat de thee-club een patriotsche vereeniging zou zijn, mag, nu wij de politieke gevoelens van den voorzitter aldus leerden kennen, wel als volkomen juist worden aange-

¹⁾ W. W. van der Meulen. *Coert Lambertus van Beyma*, 1894 blz. 111 v.v. Colenbrander, *De Patriottentijd*, III, blz. 123.

²⁾ Mr. J. A. Sillem, *Het leven van Johan Valckenaer*, I. blz. 49; W. B. S. Boeles. *Frieslands Hoogeschool en het Rijks Athenaeum te Franeker*, I blz. 97 v.v.

merkt. Geboren te Franeker, is deze Joannes Vriemoet Drabbe ten slotte toch te Franeker gepromoveerd en wel, blijkens zijn promotiebuĳ, den 5 November 1793. In hetzelfde jaar werd hij toegelaten om „praxin juridicam voor den Ed. Hove van Vriesland te exerceeren.” Zijn collega en naamgenoot, de advocaat Everwijn Drabbe, was kennelijk dezelfde politieke gevoelens toegedaan. Deze hield n.l. den 9 Februari 1795 een in druk bewaarde aanspraak „bij gelegenheid, dat de gewezen Fraterniteit te Franeker, thans eigendom van den Burger Dionisius Romar, Boekverkooper, voor de eerste maal weder gebruikt wierd.” De Franschen waren Nederland binnen getrokken over de bevroren wateren en hadden de lang verbeide „Vrijheid” meegebracht. De Franeker Fraterniteit, al spoedig na de oprichting door de Overheid gesloten, kon nu heropend worden. De Theecomparitie, waarschijnlijk een meer gesloten en in het geheim bloeiende club, was steeds blijven bestaan. Voor mededeeling van nadere gegevens omtrent de „theecomparanten” en hunne heilzame bedoelingen houden wij ons ten zeerste aanbevolen.